

TURLI MAMLAKATLAR TA'LIM TIZIMI ASOSLARI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI , TAMOYILLARI

Valiyeva Sevinch Alisher qizi

*JDPU Tarix fakultet Milliy g'oya ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi
yo'nalishi 322-22-guruh 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola turli mamlakatlar ta'lim tizimlarining o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillarini ko'rib chiqadi. Amerika Qo'shma Shtatlaridan Finlyandiya, Yaponiya, Germaniya, Birlashgan Qirollik va Shvetsiyagacha bo'lgan misollar orqali har bir mamlakatning ta'lim tizimidagi farqliliklar, madaniyat va ijtimoiy qadriyatlar bilan bog'liqligi ta'kidlanadi. Maqolada har bir tizimning asosiy xususiyatlari, ta'limning mohiyati va o'quvchilarga qaratilgan yondashuvlar ko'rsatiladi, bu esa ta'lim tizimining samaradorligi uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: AQSH, Germaniya, Yaponiya, Buyuk Britaniya, Talim jarayoni, ta'lim bosqichlari, BMT, Yunesko, Yunisef, boshlang'ich ta'lim, o'rta ta'lim, magistratura, doktorantura 2yillik ta'lim, 9 yillik ta'lim, 11 yillik ta'lim va h.k

KIRISH

Ta'lim tizimi har bir mamlakatning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir davlat o'zining tarixiy va madaniy merosidan kelib chiqib, ta'lim jarayonini shakllantiradi. Turli mamlakatlar o'rtasida ta'lim tizimlarining farqliliklari, o'quvchilarning qobiliyatlari, o'qituvchilar roli va ta'limga bo'lgan yondashuvlar kabi ko'plab jihatlar bilan bog'liq. Ushbu maqolada Amerika Qo'shma Shtatlari, Finlyandiya, Yaponiya, Germaniya, Birlashgan Qirollik va Shvetsiya kabi mamlakatlarning ta'lim tizimlari o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari o'rganiladi. Bu ta'lim tizimlarining samaradorligi, ijtimoiy mas'uliyat va o'quvchilarning rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi, bu esa global ta'lim tendensiyalarini tushunishga yordam beradi.

Germaniya to'liqsiz o'rta maktablarida asosiy predmetlar bilan bir qatorda tanlab olinadigan kimyo, fizika, chet tillari kiritilgan o'quv Dasturlari ham amalga oshirildi. Bu o'kuv dasturi tobora to'liqsiz o'rta maktab doirasidan chiqib, o'rta maktablar va gimnaziyalarni ham qamrab olmoqda.

Fransiya boshlang'ich maktablarida talim mazmuni ona tili va adabiyoti hamda matematikadan iborat asosiy, tarix, geografiya, axolishunoslik, tabiiy fanlar, mehnat talimi, jismoniy va estetik tarbiya kabi yordamchi predmetlarga bo'linadi.

Yaponiya maktablari ikkinchi jahon urushidan keyinroq Amerika talimi yo'lidan bordi. Lekin shunga qaramay, bu ikki mamlakat o'quv dasturida bir qator farqlar ko'zga tashlanadi. Yaponiyada o'quv dasturlari jiddiy murakkablashtirilgan, asosiy fanlar majmui ancha keng, bir qator yangi maxsus va fakultativ kurslar kiritilgan. Masalan, umumiy talim maktablarining yangi musiqa talimi o'quv dasturiga milliy va jahon mumtoz musiqasini o'rganish ham kiritilgan.

Shuni takidlash lozimki, iqtisodiy rivojlangan davlatlarda 80- yillarda tabiiy ilmiy talim dasturi tarkibiga fizika, kimyo, biologiya, bazi hollarda astronomiya, geologiya, mineralogiya, fiziologiya, ekologiya elementlari kiritilib, u AQSh va Fransiyada 4 yil, Buyuk Britaniyada 6 yil, Germaniyada 2 yil o'qitiladi. O'quv predmetlarini integratsiyalash jarayonida yangi-yangi kurslar paydo bo'la boshladi. Fransiyada 70-80-yillarda to'liqsiz o'rta maktablar o'quv dasturidagi tabiiy-ilmiy va gumanitar turkumiga eksperimental, iqtisodiy gumanitar kurslar kiritiladi.

Xozirgi paytlarda rivojlangan mamlakatlar o'quv dasturiga integratsiyalashtirilgan kurslarni kiritish to'la amalga oshirishdi.

Maktablarda amalga oshirilayotgan islohotlar talim ishini tabaqalashtirish muammolarini keltirib chiqardi. Iqtisodiy rivojlangan xorijiy mamlakatlarda talimni tabaqalashtirish eng dolzarb masalaga aylangan. Talim oluvchilarni tabaqalashtirib o'qitish xorijiy mamlakatlarda asosan boshlang'ich talim kursidan keyin amalga oshiriladi. Masalan, fransuz pedagoglari talim jarayonida sinf talim oluvchilarini uch tabaqaga ajratib o'qitishni afzal ko'radilar.

Bular quyidagilar :

1.Gomogenlar — matematika va gumanitar yo'nalishda ish olib borsa bo'ladigan talim oluvchilar.

2.Yarim gomogen — tabiiy turkumdagi fanlarni o'zlashtira olishga moyil talim oluvchilar.

3.Gegeron — barcha predmetlarni har xil saviyada o'zlashtiradigan talim oluvchilar va hokazo.

Germaniya maktablarida sinfda talim oluvchilar sonini qisqartirish sari yo'l tutilgan. Bunday talim oluvchilarni - har biriga individual paketlar (topshiriqlar) tarqatiladi. Topshiriqlarni talim oluvchi mustaqil bajaradi, lozim bo'lganda u pedagogdan konsultatsiya oladi.

Yuqorida bayon qilinganlardan ko'zda tutilgan maqsadlari :

Maktablarning insonparvarlik, umuminsoniylik yo'nalishlarini kuchaytirish.

Talim oluvchi shaxsini shakllantirishning eng samarali yo'llarini qidirib topish.

Tarbiyaning yangi formalarida - talim oluvchilar kengashi, maktab kengashlaridan, tarbiyaviy o'yinlardan foydalanish.

Maktab o'quv dasturlarini ixtisoslashtirish, fanlarning o'zaro aloqasini mustahkamlash, takomillashtirish.

Maktabni mehnat, insoniy faoliyat bilan yaqinlashtirish, kasbga yo'naltirish ishlarini qayta tashkil etish.

Tabaqalashtirib o'qitishni yo'lga qo'yish, maxsus o'kuv muassasalarini (ham talantlar, ham aqliy, jismoniy zaif talim oluvchilar uchun) rivojlantirish.

Yangi, yani o'quv texnik vositalarini talimdagi salmoqni oshirish, pedagoglar korpusida kompyuter talimini yo'lga ko'yish.

Pedagogik g'oyalarni amalga oshirishda keng qamrovli eksperiment tadqiqotlarni amalga oshirishdan iboratdir.

MISR TA'LIM TIZIMI

Ma'lumki, Misrda qishloq xo'jaligi ishlari boshlanishidan avval Nil daryosi toshgan. Bu voqea ravshan yulduz Sirius ertalabki shafaqda ko'ringandan 2-3 kun keyin o'tib sodir bo'lgan edi. Astronomlar Siriusni ko'rishlari bilan Misr aholisini Nilning toshishi va ekin ekish mavsumi boshlangani haqida habar topgan.

Misr issiq davlat bo'lgani uchun turli kasalliklar ko'p bo'lgan. Misr tarixida ko'pdan ko'p janglar, istilolar va ichki urushlar natijasida ko'plab aholi, jangchilar jarohatlangan. Ularni davolash ehtiyoji Misrda tabobatning juda erta shakllanishiga sabab bo'ladi. Misr tabiblari mo'miyolash uchun odamning ichki a'zolarini jarrohlik yo'li bilan ochganlar. Tabiblar ko'z, bosh, tish, ichki ruhiy kasalliklar, singan-chiqqan va boshqalar bo'yicha ixtisoslashgan. Misr tabobati jahon tabobatida alohida o'ringa ega bo'lgan. Qadimgi podsholik davrida firavnlarni saroyida bo'lajak mirzalarni tayyorlaydigan maktablar tashkil qilingan. Keyinchalik ibodatxonalar va yirik davlat idoralari qoshida ham maktablar tashkil qilingan. Maktablarda 5 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan bolalar ta'lim olgan. 12 yoshdan boshlab talabalar idoralarda xizmat qilgan. Mashg'ulotlar tong sahardan kechgacha davom etgan. Maktabda qattiq intizom joriy etilgan, tan jazosi qo'llanilgan. O'quv, yozuv, hisob asosiy fanlar bo'lgan. O'quv predmetlaridan tashqari, maktabda gimnastika mashg'ulotlari, suzish va yaxshi muomalaga o'rgatilgan. Zodagonlarning bolalari qo'shin boshliqlari tayyorlaydigan harbiy maktablarda ta'lim olishgan.

Qadimgi Misrliklar tarixi tarixiy va geografik bilimlarga qiziqib qaragan. Misr tarixiga oid dastlabki tarixiy ma'lumotlar, shifer lavhalarga, fil suyagi bo'laklariga, qora yog'och taxtachalarga, Pemos toshi, ibodatxona devorlariga bitilgan yozuv lavhalar saqlanib qolgan. Bu jihatdan "Tutmos III

yilnomasi" qimmatlidir. Qadimgi Misr haqida papiruslarga yozilgan har turli ma'lumotlar ham muhimdir. Qadimgi Yunon tarixchisi

Gerodot o'zining "Tarix" kitobida Qadimgi Misr haqida juda ko'p ma'lumot beradi. U o'z kitobida " Misr-Nil tuhfasidir" deb yozgan edi.

AQSh ta'lim tizimi

AQSh ta'lim tizimi moslashuvchanlik va demokratiya bilan ajralib turadi: dasturlarning xilma-xilligi bilan talabalar - maktab o'quvchilari ham, talabalar ham o'zlari o'qiyotgan fanlarni mustaqil tanlash, shuningdek, ixtisosligini o'zgartirish imkoniyatiga ega. Universitetda ham siz bir bo'limdan boshqasiga o'tishingiz, qo'shimcha fanlarni o'rganishingiz va o'zingizning ta'lim dasturingizni yaratishingiz mumkin.

AQShda maktabgacha ta'limi

Qo'shma Shtatlarda maktabgacha ta'lim deyarli beshikdan boshlanadi. Bolani 6 oylikdan boshlab bolalar bog'chasiga yoki bolalar bog'chasiga yuborish mumkin. U erda ertalab oltidan kechki oltigacha bo'lishi mumkin. Rossiyadagi bolalar bog'chalaridan farqli o'laroq, bolani maktabdan keyin bog'chaga olib borish mumkin, chunki qonunga ko'ra, 12 yoshgacha u uyda yolg'iz bo'lolmaydi. Amerikadagi barcha bolalar bog'chalari to'lanadi, o'rtacha oylik to'lov taxminan 1200 dollarni tashkil qiladi.

Uch yoshdan besh yoshgacha bo'lgan bolalar uchun maktablarda "tayyorgarlik guruhleri" ishlaydi. Ushbu bosqichda umumiy rivojlanish, ijtimoiylashuv, shuningdek, adabiyotga katta e'tibor beriladi, chunki maktabgacha ta'lim tizimi o'z oldiga birinchi navbatda bolani o'qish ko'nikmalarini o'rgatish vazifasini qo'yadi.

AQShda ta'lim

Biroq, bolalar bog'chasi va maktabgacha sinflar hali ham ixtiyoriy qadamdir. Amerikada majburiy ta'lim maktabda boshlanadi va 12 yil davom etadi.

AQShda maktab tizimi

Ko'pgina mamlakatlardan farqli o'laroq, Amerikada yagona ta'lim rejasi mavjud emas: umuman olganda, reja davlat boshqaruvi qoshidagi ta'lim kengashini tashkil qiladi, aniqrog'i muayyan maktab kengashini belgilaydi.

Qo'shma Shtatlarda maktab ta'limi uch bosqichga bo'lingan:

boshlang'ich (1-5 sinflar) - bolalar asosiy majburiy fanlarni o'rganadilar, sport va ijodkorlik bilan shug'ullanadilar.

o'rta sinflar: O'rta maktab (6-8-sinflar) yoki o'rta maktab (7-9-sinflar) majburiy fanlarga qo'shimcha ravishda, tanlov fanlari paydo bo'ladi.

yuqori sinflar: Oliy maktab (9-12-sinflar) yoki katta o'rta maktab (11-12-sinflar) - majburiy fanlar sonini qisqartirish, o'rganiladigan fanlarni tanlashda

maksimal erkinlik beriladi. So'nggi 2 yil davomida iqtidorli talabalar Advanced Placement dasturlarini o'rganishlari mumkin. O'rta maktab oxirida amerikalik talaba

SAT (Scholastic Aptitude Test) imtihonini topshirishi kerak bo'ladi.

Shtatga qarab, bolalar maktabga besh yoshdan sakkiz yoshgacha boshlanadi. Qoida tariqasida, Amerika maktabining har bir bosqichi o'z binosiga ega va butunlay alohida o'quv muassasasi hisoblanadi.

Qo'shma Shtatlardagi boshlang'ich va o'rta ta'limning tuzilishi Amerika maktabidagi o'quv yili ikki semestrda bo'lingan. Mashg'ulotlarning davomiyligi kuniga 5-6 soat, tushlik tanaffusi bilan. Peshindan keyingi vaqt ko'pincha Amerika maktab ta'limining majburiy tarkibiy qismi bo'lgan sport, klublar va boshqa jamoat ishlariga bag'ishlangan. Baholar alifbo tartibida berilgan: A, B, C, D, F rus tilidagi beshdan ikkigacha baholarga teng bo'ladi.

Dunyoda yetakchi bo'lgan AQSh oliy ta'lim tizimidan farqli o'laroq, maktab sektori qarama-qarshi baholanadi. Bir tomondan, majburiy fanlar to'plami kichik: ular orasida matematika, ingliz tili, tabiatshunoslik, tarix, san'at, jismoniy tarbiya bor.

Boshqa tomondan, talabalar ixtisoslashtirilgan sinflarning katta tanloviga ega: teatrdan ekologiyagacha. Ushbu ro'yxatga chet fillari ham kiradi. Ko'pgina maktablarda o'rta maktab o'quvchilariga Advanced Placement dasturlari taklif etiladi: eng g'ayratli va qobiliyatli talabalar ma'lum bir fanni universitet darajasida qo'shimcha ravishda o'rganishlari mumkin. Shunday qilib, AQSh maktab tizimi o'rganishni istaganlar uchun yaxshi, lekin mamlakatda umumiy ta'limni oshirishga qaratilgan emas.

AQSh oliy ta'lim tuzilmasi

AQSh oliy ta'lim tizimi maktablar bilan solishtirganda ko'proq erkinlik bilan ajralib turadi. Aksariyat universitetlar talabalarni ma'lum bir fakultetga emas, balki faqat universitetga qabul qiladi. Biroq, abituriyentlar ko'pincha o'qishni rejalashtirgan sohada eng kuchli universitetni tanlashadi. Misol uchun, Massachusetts texnologiya instituti robototexnika va sun'iy intellekt sohasidagi ishlanmalari bilan mashhur, ammo rejalar o'zgargan bo'lsa, u erda tarix, teatr va adabiyotni o'rganishingiz mumkin. Buning sababi shundaki, talaba dastlabki ikki yil davomida ta'lim muassasasi devorlarida taklif qilinadigan deyarli har qanday kursni o'tashi mumkin. Yagona talab - bu talaba muvaffaqiyatli o'zlashtirilgan fanlar uchun oladigan etarli miqdordagi "kreditlar" (kreditlar). 3-kursda siz o'zingizning ixtisosligingiz haqida qaror qabul qilishingiz va mutaxassislikni tanlashingiz kerak - kasbiy qiziqishlarning asosiy yo'nalishi. Aynan shu asosda diplom olinadi. Biroq, talaba o'z o'quv dasturini

shakllantirishda erkin bo'lganligi sababli, AQShda turli kasblar chorrahasida eng noyob mutaxassisliklarni olish mumkin.

O'quv dasturini shakllantirishdagi demokratiya esa o'qishga nisbatan intizomli munosabatni nazarda tutadi: bunga darslarga qatnashish, barcha nazorat va tadqiqot ishlarini o'z vaqtida yetkazib berish kiradi. AQSh oliy ta'lim tizimida ikkinchisiga alohida e'tibor beriladi: ruslarga tanish bo'lgan ma'ruzalar va seminarlardan tashqari, Amerika universitetlari talabalari ko'p vaqtlarini tadqiqot yoki loyihalarga sarflashlari kerak. Ko'pincha ular alohida emas, balki talabalar guruhi tomonidan amalga oshiriladi: AQShda ular o'qitish nafaqat "o'qituvchidan talabaga" sxemasi bo'yicha, balki "talabadan talabaga" ham tuzilishi mumkinligiga aminlar. Shuningdek, bunday ish jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantiradi, bu nafaqat ta'lim muhitida, balki keyinchalik ish beruvchilar tomonidan ham yuqori baholanadi.

Va nihoyat, Amerika oliy ta'lim tizimini butun dunyoda shu qadar hurmatga sazovor qilgan eng kam omil moliyaviy va moddiy yordamdir. Bu nafaqat universitetlarning mukammal jihozlarini saqlab qolish, balki AQShga boshqa mamlakatlardan tez-tez kelib turadigan haqiqatan ham kuchli o'qituvchilar tarkibini saqlashga imkon beradi.

Hammasi birgalikda - kuchli akademik ma'lumot, o'z kasbiy rejalari asosida fanlarni tanlash qobiliyati, ta'limning iqtisodiyotning real sektorlariga yo'naltirilganligi - Qo'shma Shtatlardagi oliy ta'lim tizimi dunyodagi eng kuchli bo'lib qolishga imkon beradi.

Amerikadagi ta'lim tizimi heterojendir. Qo'shma Shtatlardagi boshlang'ich va o'rta maktablar har doim ham ishonchni ilhomlantirmaydi. Ular iqtidorli talaba etarli bo'lmagan asosiy fanlar to'plamini taklif qilishadi. Farzandlarining muvaffaqiyatli martabaga ega bo'lishini xohlaydigan otalar ularni xususiy maktablarga berishni afzal ko'radilar. Biroq, Amerika universitetlari va kollejlari, ham xususiy, ham davlat, yil sayin dunyo reytingida birinchi o'rinni egallab turibdi. Ular o'quv jarayonining demokratik xarakterini va yuqori darajadagi ta'limni o'zida mujassamlashtiradi, shuning uchun maqsadli talaba o'qishdan aynan o'ziga kerakli narsani olishiga ishonch hosil qilishi mumkin.

Yaponiya ta'lim tuzilmasi

Yaponiya - rivojlanayotgan davlatlar orasida eng oldi o'rinlarda turadi. Har qanday sohada ham boshqa davlatlarga o'rnak bo'la oladigan, tajriba ulasha oladigan mamlakatdir. Jumladan, ta'lim sohasiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, bugungi kunda ko'pchilik davlatlar yapon ta'limidan qiyos olib o'z ta'lim tizimini yaratishmoqda. Yaponiya ta'limining ustun tarafi shundaki, Yaponiyada tartib birinchi o'rinda turadi.

Bog'chadan so'ng 6 yillik boshlang'ich maktab, keyin 3 yillik o'rta maktabga o'tiladi. Keyin esa 3 yillik yuqori maktab, ya'ni bizdagi litseylarga to'g'ri keladi. Ularga imtihon topshirib kiriladi. O'quvchilar juda ham tirishqoq, qattiq o'qishadi, har doim fikr-u xayollari o'qishda bo'ladi. Darsdan tashqari, o'rta maktabdan boshlab, har kuni to'garak-lar ishlaydi. Hatto shanba va yakshanba kuni ham o'quvchilar to'garakka borishadi. Asosan, sport va san'at to'garaklariga qatnashadi. Maktabga kirishda o'quvchilarning alohida oyoq kiyimi bo'ladi. Bundan tashqari, Yaponiya o'quvchilari maktabni o'zlari tozalashadi. O'zlari tozalagandan keyin, albatta, toza saqlashadi. Yana bir farqli jihati shundaki, bitta sinfda o'rtacha 3540 nafar o'quvchi o'qiydi. Buncha o'quvchi bilan ishlash, ularni baholash, albatta, qiyin. Bu ham Yaponiya o'qituvchilarining mahoratidir.

Bizning Yaponiya ta'limidan o'rganadigan narsamiz juda ham ko'p. Eng asosiysi, yuqorida aytib o'tganimdek, tartib-intizomni yo'lga qo'yishimiz kerak. Bu yerda dars boshlanishidan 5 daqiqa oldin o'quvchi, albatta, sinfda bo'lishi lozim. Dars paytida, maktab hududida, yo'laklarda hech qanday o'quvchi tashqarida yurmaydi. Demak, biz eng asosiysi, yaponlardan tartib-intizomni o'rganishimiz kerak. Bundan tashqari o'qituvchilarning o'qitish metodikasi ham o'ziga xos. Yapon ustozlari doimo malaka oshirib borishadi. Ular bizga o'xshab alohida malaka oshirish institutlariga borishmaydi. Aksincha, bir-birlarining darslariga kirib yoki boshqa maktablarga borib kuzatish asosida malaka oshirishadi. Darslardan so'ng esa alohida muhokamalar bo'ladi. Bundan tashqari, Yaponiya o'qituvchilari juda ham mehnatkash, qattiq ishlashadi. Ertalab 7:00 dan ishga kelishsa, qoida bo'yicha 17:00 gacha ishlash kerak bo'lsa-da, ular 19:00 - 20:00 gacha ishlashadi. Yuqori sinf o'qituvchilari 23:00 gacha ham qolib ishlashadi. Yaponiyada o'qituvchilar uchun alohida bayram kuni yo'q. Bu yerda bir kun emas, aksincha har kuni o'qituvchini e'zozlashadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. B. X. Xodjayev Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti, Toshkent-2017.
2. 7. I.J. Xasanboyev va boshqalar, Pedagogika nazariyasi va tarixi, Toshkent - 2021
3. Khaydarov, S. A. (2021). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. International scientific and practical conference. CUTTING EDGE-SCIENCE. In Conference Proceedings (pp. 41-43).

4. Davrenov, J., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA XVI-XVIII ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
5. Narmatov, D., & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA ISPANIYA XV-XVII ASRLARDAGI TARIXI. Scientific progress, 1(6).